

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/konkursy-i-nagrody/nagroda-kustosz-pamieci/2017/40257,Stowarzyszenie-Weteranow-Armii-Polskiej-w-Ameryce.html>
19.04.2024, 02:26

Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce

Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce (SWAP) jest najstarszą polską organizacją kombatancką na świecie, działającą nieprzerwanie od 1921 roku. Jej geneza wiąże się z ochotniczą służbą przedstawicieli amerykańskiej Polonii w armii polskiej we Francji w czasie I wojny światowej. Tak zwana „Błękitna Armia” – nazywana w ten sposób od koloru mundurów – powstała w 1917 roku za sprawą gen. Józefa Hallera, a w jej szeregi weszło ok. 20 tys. ochotników z USA i Kanady. Po zakończeniu działań zbrojnych większość Polaków zza Oceanu powróciła do swych rodzinnych domów, gdzie zaczęli tworzyć kluby i związki polskich weteranów. Ich przedstawiciele spotkali się w maju 1921 roku na zjeździe w Cleveland, stolicy stanu Ohio, gdzie powołali do życia SWAP.

Pierwszym prezesem Stowarzyszenia został dr Teofil Starzyński, działacz Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, szef służby medycznej Armii gen. Hallera, a także uczestnik walk z Ukraińcami o Małopolskę Wschodnią. Ze Stowarzyszeniem współpracowały znane osobistości środowiska emigracyjnego, m.in. światowej sławy pianista oraz dyplomata, sygnatariusz Traktatu Wersalskiego Ignacy Jan Paderewski.

Organizacyjnie SWAP dzieli się na placówki i okręgi, działające na terenie USA i Kanady. Siedziba główna Stowarzyszenia mieści się w Domu Weterana Polskiego w Nowym Jorku. W budynku tym znajduje się też redakcja miesięcznika „Weteran”, Muzeum Tradycji Oręża Polskiego, Archiwum SWAP oraz biblioteka.

Na uwagę zasługuje bogata kolekcja muzealnicza Stowarzyszenia, obejmująca m.in. sztandary, mundury i odznaczenia, a także elementy uzbrojenia i wyposażenia żołnierza polskiego z okresu obu wojen światowych. Do najcenniejszych archiwaliów należy kartoteka osobowa ponad 20 tys. weteranów, którzy byli lub są członkami SWAP, wykaz ponad 38 tys. ochotników ze Stanów Zjednoczonych i Kanady do Armii Polskiej we Francji z

Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce

lat 1917–1919 oraz bogata kolekcja fotografii i nagrań audiowizualnych, głównie relacji żołnierskich.

Głównym celem działalności SWAP jest organizowanie pomocy dla należących do Stowarzyszenia weteranów walk o niepodległość – byłych polskich żołnierzy, którzy zmagają się na co dzień z inwalidztwem, chorobami i trudną sytuacją materialną. Stowarzyszenie organizuje zbiórki pieniężne na wspomniany cel, zakłada schroniska dla bezdomnych oraz tworzy miejsca pracy dla bezrobotnych. SWAP zajmuje się również działalnością wydawniczą, m.in. od 1921 roku wydaje nieprzerwanie miesięcznik „Weteran” – najstarsze tego typu polskie czasopismo. Publikuje również książki i produkuje filmy dokumentalne.

Działalność Stowarzyszenia doceniły najwyższe władze państwowe II Rzeczypospolitej, przyznając mu zaszczytne odznaczenia: Order Odrodzenia Polski i Krzyż Zasługi.